

УДК 30.322:338.432 (477)

О. І. Шаманська,
к. е. н., доцент кафедри охорони праці та дорадництва,
Вінницький національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

O. Shamanska,
Ph.D. in economic sciences, associate professor, the head of safety and extension department,
Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia

PROBLEMS INVESTMENT AGRICULTURAL DEVELOPMENT IN UKRAINE AND WAYS TO OVERCOME THEM

Агропромисловий комплекс, як один із базових секторів економіки України потребує значних інвестиційних ресурсів. Стале виробництво, відсутність коштів на модернізацію виробництва, недосконала законодавча база, слабка підтримка держави, нестача кваліфікованої робочої сили робить процес інвестування у цей сектор непривабливим для інвестора. На сучасному етапі економіка України, включаючи її агропромисловий комплекс, знаходиться в стані глибокої кризи. Негативний вплив мають структурні, міжгалузеві диспропорції, що нагромадилися в народному господарстві протягом десятиліть, що і привели до гострого дефіциту товарів виробничого і невиробничого призначення, і особливо енергоносіїв. Криза підсилюється розбалансованістю фінансово-кредитної системи, невідповідністю сформованих управлінських структур потребам економічного розвитку.

Agricultural sector as one of the basic sectors of Ukraine require considerable investments. Sustainable production, lack of funds for the modernization of production, poor legal framework, lack of government support, lack of skilled labor makes the investment in the sector unattractive to investors. At present, Ukraine's economy, including its agriculture, is in deep crisis. Negative impact with structural cross-sectional imbalances that have accumulated in the economy for decades, and led to acute shortages of industrial and non-industrial purposes, especially energy. The crisis has reinforced imbalances financial and credit system, disparity existing management structures needs of economic development.

Ключеві слова: інвестиції, агропромисловий комплекс, інвестори, інвестиційний процес, фінансові інструменти, лізинг, економічна зацікавленість, інвестиційний клімат, інвестиційний ризик.

Key words: investment, agriculture, investors, investment process, financial instruments, leasing, economic interest, investment climate, investment risk.

Проблемі розвитку інвестиційного процесу сьогодення присвячені наукові праці вітчизняних вчених економістів В. Алексеичука, О. Гаврилюка, П. Гайдуцького, М. Герасимчука, Б. Губського, С. Гуткевич, М. Дем'яненка, І. Караваяєвої, М. Кісіля, П. Лайка, А. Музиченка, Г. Підлісецького, П. Саблука, А. Фукса, А. Холопова, О. Шпичака та ряду інших. В їх публікаціях висвітлюються актуальні складові цієї важливої багатопланової проблеми, яка має визначальний характер щодо виходу аграрного сектору з кризового стану, відновлення матеріально-ресурсного потенціалу забезпечення розвитку конкурентоспроможного вироб-

ництва. Однак, незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, деякі питання, пов'язані із особливостями інвестування в АПК, залишаються недостатньо вивченими.

Метою даної статті є визначення проблем інвестування агропромислового комплексу України та шляхів їх подолання [1, с. 165].

В Україні до цього часу не сформована чітка стратегія розвитку економіки, не визначені основні напрями та заходи щодо її реалізації. Першочергового вирішення потребує велика низка питань, але через відсутність достатньої кількості ресурсів підтримка цих пріоритетів не здійснюється достатньою мірою. Природно це

Рис. 1. Фактори, що негативно впливають на інвестиційну активність в АПК

викликає певне нерозуміння з боку іноземних інвесторів, насамперед щодо питань розвитку підприємництва, формування дієвої інфраструктури у сільській місцевості, інформаційного розвитку, започаткування купівлі-продажу землі, іпотечного кредитування, підвищення рівня доходів та подолання бідності населення.

Проведений аналіз дозволив визначити основні проблеми залучення інвестицій в сільське господарство.

Серед проблем макроекономічного характеру можна виокремити кілька груп.

Серед макроекономічних чинників, які не сприяють залученню інвестицій, слід визнати: недосконалість нормативно-правової бази, значний рівень тінізації економіки та корупції, високий рівень податків, відсутність налагодженої системи збуту продукції тощо. Економічна ситуація в країні характеризується достатньо високим рівнем ризику для інвесторів. Формуванню ємного ринку не сприяє низька платоспроможність населення [3, с. 34].

Головним чинником зниження активності інвестиційного процесу в аграрному секторі слід вважати відсутність довгострокового кредитування. Через відсутність відповідної застави, сезонність і ризикованість сільськогосподарського виробництва банки не можуть забезпечити сільськогосподарські підприємства се-

редньо- та довгостроковими кредитами. За такої ситуації лізинг є одним з доступних та ефективних способів фінансування придбання сільськогосподарської техніки й обладнання. У країнах з ринковою економікою до 50 відсотків капіталовкладень здійснюється за рахунок лізингових операцій [2, с. 13].

Проте в Україні і досі не повною мірою використовуються можливості цього фінансового інструменту. Темпи розвитку лізингу невисокі, особливо в галузі сільського господарства [4, с. 29].

До проблеми низької платоспроможності додається ще і проблема нерівних умов для суб'єктів ринку лізингових послуг. Потужна монопольна позиція державних лізингових компаній зумовлена використанням безпро-

центних бюджетних коштів. Це дає змогу знизувати розмір лізингових платежів на ставку банківського кредитування. Наприклад, НАК "Укragenrolizing" надає у фінансовий лізинг техніку під 3—5 відсотків річних, а приватні лізингові компанії — під 25—28 відсотків.

Проведений аналіз дозволив визначити та узагальнити основні проблеми залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України (рис. 1).

За даними Держкомстату у січні — вересні 2012 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4,3 млрд дол. США прямих іноземних інвестицій, що становить 91,07 відсотка до відповідного періоду 2011 року, у січні — вересні 2011 року відповідно — 138,52 відсотка до відповідного періоду 2010 року. Обсяг унесених з початку інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 1 жовтня 2012 р. становив 52673,8 млн дол. США, що на 5,2 відсотка більше обсягів інвестицій на початок 2012 р., та в розрахунку на одну особу населення складає 1157,0 дол. США (рис. 2) [5, с. 52].

Основними інвесторами в сільське господарство України у 2012 році були Кіпр (360,7 млн дол. США), Данія (50,9 млн дол. США), США (50,4 млн дол. США), Великобританія (42,8 млн дол. США), Швеція (36,7 млн дол. США), Німеччина (35,4 млн дол. США), Авст-

рія (28,4 млн дол. США), Польща (28,3 млн дол. США), Вінгирські Острови (Британія) (27,3 млн дол. США), Російська Федерація (17,7 млн дол. США). Загалом обсяг прямих іноземних інвестицій в сільське господарство України станом на 01.07. 2012 р. склав 739,0 млн дол. США, і це 1,4% від загального обсягу інвестицій в економічну діяльність країни.

З метою забезпечення стабільного розвитку галузі АПК України необхідно створити умови для активного припливу інвестицій і збільшення їх обсягу. Для поліпшення інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки України необхідно вирішити такі завдання [3, с. 68]:

- створення умов для економічної зацікавленості підприємств АПК регіонів у нарощуванні обсягів інвестицій;

- підвищувати ефективність сільськогосподарського виробництва, забезпечити зростання фінансових накопичень та їх трансформацію в інвестиції;

- визначення стратегічних цілей і завдань залежно від реальної ситуації в країні з обліком зовнішніх і внутрішніх умов;

- формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестицій до довготермінових інвестиційних проектів;

- зниження рівня інвестиційних ризиків економічного і соціального характеру.

У зв'язку з цим, враховуючи вітчизняні потреби і світовий досвід, особливо країн Східної Європи, для умов України можна запропонувати такі пріоритетні сфери для залучення іноземних інвестицій із метою забезпечення динамічного розвитку переробних галузей АПК:

- виробництво технологічного устаткування для цукрової, олійно-жирової, хлібопекарної, борошномельно-круп'яної, м'ясо-молочної промисловості;

- виробництво тари і упаковки;

- біотехнології в галузях переробної промисловості АПК;

- створення об'єктів соціальної інфраструктури [1, с. 166].

Відповідно до Закону України "Про іноземні інвестиції", до іноземних інвестицій відносяться усі види цінностей, вкладених безпосередньо іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької й інші види діяльності з метою одержання прибутку (доходу) чи досягнення соціального ефекту". До інвестицій відносять-

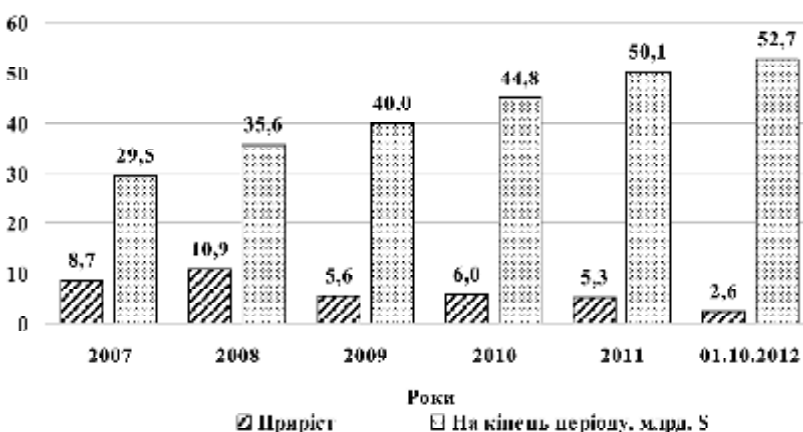

Рис. 2. Обсяг прямих іноземних інвестицій, млрд дол. США, 2007–2012 рр.

ся валюта, у тому числі іноземна, валютні цінності, спонукуване і нерухоме майно, акції, облігації й інші цінні папери, будь-які права інтелектуальної власності, що мають вартість, торгові знаки, ноу-хау, права на здійснення господарської діяльності, платні послуги, інші види інвестицій, що не заборонені законами України.

Необхідно відзначити, що потреба АПК України у відзначених видах інвестицій неоднакова. Найбільшу цінність мають нові технології устаткування; ноу-хау, вільно конвертована іноземна валюта. З іншого боку, можливості вкладення тих чи інших видів інвестицій часто різні в різних іноземних інвесторів у залежності від країни походження. Тому проблему залучення закордонних капіталів в АПК України доцільно розглядати диференційоване по інвесторах з розвинутих країн, із країн на території колишнього СРСР, з інших країн [1, с. 267].

У процесі інвестування капіталу кожна з причетних до нього сторін має свої пріоритети. Так, у результаті залучення іноземних інвестицій у переробну промисловість АПК України було б бажано досягти:

1. Упровадження передових технологій, що сприяли б досягненню високої і стійкої конкурентноздатності продукції АПК на вітчизняному і світовому ринках.

2. Створення великої кількості нових, технологічно більш зроблених робітників місць, особливо в тих галузях АПК, де виробляються засоби виробництва для сільського господарства і переробної промисловості.

3. Рішення ряду інших проблем, таких, як досягнення збалансованості державного бюджету, задоволення платоспроможного попиту, рішення соціальних, екологічних проблем і т.д.

У той же час з доповіді Міністерства торгівлі США випливає, що до основних перешкод

на шляху американських інвестицій у країнах на території колишнього СРСР відносяться [2, с. 22]:

- нестабільність і невизначеність законодавчих актів, різкі і непередбачені зміни в податковій політиці;

- невизначеність у питаннях власності, особливо на природні ресурси;

- неконвертованість внутрішньої валюти;

- гострий дефіцит комерційної, юридичної і ринкової інформації і деякі інші проблеми.

Світова практика показує, що процес освоєння фірмою іноземних ринків проходить три етапи: експорт, загальна підприємницька діяльність (ліцензування, спільне володіння підприємствами і т.д.), пряме інвестування (створення виняткове власних підприємств). Найбільш перевірена іноземними фірмами стосовно українського ринку на сьогоднішній день перша стадія — експорт продукції [5, с. 53].

Залучення іноземних інвестицій, як свідчить світова практика, є засобом стимулювання конкуренції на внутрішньому ринку. Наприклад, уже на сучасному етапі мають умови для створення за рахунок іноземних інвестицій більш конкурентного середовища на спеціалізованому ринку устаткування для хлібопекарської промисловості. Тут існує потенційна можливість залучення в Україну цілого ряду іноземних фірм. Визначену зацікавленість в українському ринку виявляють, наприклад, такі французькі фірми, як "АПВ Павае Еквипмент", "К.Ш. И Кросан Шов Интернациональ", "Верб Шарпентье Интернациональ". Можливе залучення й аналогічних німецьких фірм, наприклад, "Гюнтер Хейм Геретебау Гмбх" і ін.

ВИСНОВКИ

Доцільним для економіки України сценарієм залучення іноземних інвестицій в АПК є поетапний перехід від імпорту невеликих партій технологічного чи устаткування інших товарів виробничого призначення з метою вивчення й освоєння ймовірного ринку збуту продукції до створення спільних підприємств із їхньою наступною експансією на ринки за межами України. Можливість такого варіанта дій залежить від послідовності в проведенні радикальних економічних реформ. При цьому необхідно відзначити, що всі рішення щодо висновку контрактів повинні приймати незалежні від держави суб'єкти, що хазяюють, підприємці, що будуть розпоряджатися власними чи позиковими ресурсами і відповідати за результати прийнятого рішення своїм майном. Державі повинна приділятися роль регулятора податко-

вої, митної, а опосередковано — і кредитної політики. Тільки на такій основі залучення іноземних інвестицій буде сприяти підйому агропромислового комплексу й економіки України в цілому.

Література:

1. Хвесик Ю.М. Засади формування інвестиційного потенціалу АПК регіону / Ю.М. Хвесик // Національне господарство України: теорія та практика управління. — 2009. — С. 164—169.

2. Резнік Н.П. Засади формування інвестиційного потенціалу агропромислового комплексу держави / Н.П. Резнік // Інноваційна економіка. — 2012(10). — № 36. — С. 9—24.

3. Бутко М.П. Методичний підхід до оцінки ефективності інвестиційних проектів / М.П. Бутко, О.Ю. Акименко // Европейская наука XXI века. — 2007. — Т. 1. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2007. — С. 67—70.

4. Ярошенко Ф.О. Інвестиції на розвиток сільського господарства / Ф.О. Ярошенко // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — № 6. — С. 34—36.

5. Щурик М.В. Інвестування сільського господарства: інвестиційні пріоритети на напрямки / М.В. Щурик, М.М. Щурик // Статистика України. — 2006. — № 4. — С. 51—55.

6. Капітальні інвестиції в Україні за січень-вересень 2012р. — Статистичний бюлетень. — К.: Держ. служба статистики України. — 2012. — 44 с.

References:

1. Hvesyk, Y.M. (2009), "Principles of formation of the investment potential of the region APC", National Economy of Ukraine: Theory and practice management, pp. 164—169.

2. Reznik, N.P. (2012), "Principles of formation of the investment potential of agriculture state", Innovative Economy, vol. 36, no 10, pp. 9—24.

3. Butko, M.P. and Akymenko, O.Y. (2007), "Methodological approach to the evaluation of investment projects", Dnepropetrovsk: Science and Education, pp. 67—70.

4. Yaroshenko, F.O. (2003), "Investment in agricultural development", Actual problems of economy, vol. 6, pp. 34—36.

5. Schuryk, M.V. and Schuryk, M.M. (2006), "Investing agriculture: Investment priorities for areas", Statistics Ukraine, vol. 4, pp. 51—55.

6. Statistical Bulletin (2012), "Investment Capital Ukraine in January-September 2012", State Statistics Service, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014 р.